

«THE FEDERALİST»: İKİ YÜZYIL SONRA*

Vittorio FROSINI

İl Han ÖZAY

1787 DE YAZILAN (VE 1788 DE BASILAN) «THE FEDERALİST» GÜNÜMÜZDE HALEN AMERİKAN DEVRİMİNİN YARATTIĞI ANAYASAL DÜZENİN KİTAB-I MUKADDESİ OLMAYA DEVAM ETMEKTEDİR. TEMEL İLKELERİ İSE: AZINLIKLARIN HAK VE ÇIKARLARINA SAYGI İÇİNDE FEDERAL DEVLETİN BİRLİĞİ, ANAYASANIN ÜSTÜNLÜĞÜ, YARGI ERKİNİN HAKEM OLMA İŞLEVİ. METNİN ÜÇ YAZARI: JAY, MADİSON VE HAMILTON'UN ÖZGÜL KATKILARI. DEVRİM HAREKETİNİN ULUSAL VE AYNI ZAMANDA KUŞAKSAL NİTELİĞİ. BİZİM (İTALYANLARIN) BÜYÜK GAETANO FILANGIERİ'MİZ YENİ DÜNYAYI NASIL GÖRÜYORDU?

Siyasal düşünce tarihinde en ilgi çekici ve belki de kendine özgü niteliği ile tek örnek, Amerika Birleşik Devletlerinde Federal birliğin oluşma ve sağlamlaşması süreci içinde, bir propaganda ve politik düşünce metninin bir değil üç yazarın eseri olarak ortaya çıkışıdır. Bu üç yazar 1788 yılında anonim olarak yayımlanan «*The Federalist*» başlıklı denemeler kitabının tualî diyebileceğimiz görüş ve pratik motiflerin işlenmesinde öyle bir idolojik bütünlük, o denli omojen bir stil yaratmışlardır ki, gerçekleşen olağanüstü başyapıt sanki üç değil de bir tek yazarın eseriymiş izlenimini vermektedir.

Nitekim «*The Federalist*», bir ülke ve dönemin pratik eğilimlerinin sıra dışı ifade senezi niteliği; tarihsel fakat gelecek zamanlarda da yaşayan bir halde kalmayı sürdürecektir olan bir sorunun çözümüne ilişkin ileri görüşlülüğün yeniliği ve önemi; ve son olarak da, ancak şaşırtıcı

*) İtalya-Roma'da yayınlanmakta bulunan aylık «MONDOPERAIO» Dergisinin Nisan 1987 sayısında, 76-79 uncu sayfalar arasında yayınlanan bu deneme İ.Ü. Hukuk Fakültesi öğretim üyesi Prof. Dr. İl Han ÖZAY tarafından Türkçeye çevrilmiştir.

denebilecek bir esinlenme birliği ve düşünsel yararlar yumağı olması gibi kendi içindeki yapısallığı nedeniyle hiç duraksamadan bir başyapıt olarak nitelenebilir.

Kökenleri ve yaradılışları nedeniyle aralarında çok farklılıklar olan üç kişinin, kuramsal alanda gerçekleştirdikleri bu işbirliği ve girişimin akıl almaz başarısı adeta onların bağlandıkları idealin yazgısının da bir sembolü gibi karşımıza çıkmaktadır denebilir. Yani Amerika Birleşik Devletlerindeki gibi çok özel nitelikleri olan bir toplum çerçevesinde çeşitli ırk ve çıkarların heterojen olmakla birlikte aynı zamanda köklü bir bileşimi: Amerikalıların deyimi ile «State of Union/Birlik Devleti»¹.

«*The Federalist*» tek bir cilt halinde ve bu ortak başlık altında yayınlanan seksenbeş makaleden oluşan bir derleme olmakla beraber yazarı bir tek değil de üç kişidir. Bunlardan birincisi, yaş sırasına göre ele alacak olursak, eserin yazıldığı sırada kırkını henüz geçmiş New York'lu John Jay'dir. Doğduğu kentin tüccar ve hukukçu soylularından olan Jay'in ataları, İngiltereye sığınmış bulunan hügonotlar idi. Kendisi de hügonot kalmakla beraber kalvinist esprinin özelliğini oluşturan politik bakımdan aktif bir dinsel imanla sulandırılmış inancını da koruyan Jay, Amerikan federalizminin Kitab-ı Mukaddesi sayılan bu esere diğer iki yazarından daha az katkıda bulunmuştur. Daha doğrusu kendi açısından kararlı olmakla beraber problem karşısında daha az «souplesse» sahibi olmuştur. Nitekim Amerikan ulusunun tarihsel yazgısını bu kadar güçlü bir biçimde vurgulayan O'dur ki, temel birlik ve bütünlük ortak arzusunun ilahî bir yazgının eseri olduğu anlamını esere katmış

1) The Federalist'in İtalyancaya ilk çevirisi B. Tedeschini Lalli tarafından 1955 yılında Pisa'da G. Ambrosini'nin önsözü ile yayınlanmıştır. Bunu, 1980 yılında Bologna'da Mulino yayınevi tarafından yapılan ve önsözünü M. D'Addio ve G. Negri'nin yazdıkları ikinci bası izlemiştir. 1961 de V. De Caprariis, içine bir giriş kısmı da konulmuş A. Hamilton'un politik yazılarını toplayan bir antoloji yayınlamıştır. 1954 yılında A. Garosci, «*Il pensiero politico degli autori del Federalist*» adlı çok önemli bir inceleme yayınlamış, bunu 1965 yılında L. Levi'nin «*A. Hamilton e il Federalismo americano*» hakkında 1979 yılında da G.G. Pasqualotto'nun «*Oltre l'ideologia: Il Federalista*» kitapları izlemiştir. 1987 Martında Roma'da G. Negri tarafından organize edilen birinci uluslararası «*Il Federalista: 200 anni dopo*» sempozyumu yapılmış ve bu toplantıya aralarında bu çevirinin aslının da bulunduğu bir çok bildiri sunulmuştur. 1985 yılında Milano Mondadori yayınevi tarafından basılan «*La Costituzione degli Stati Uniti d'America*» isimli cilt içinde yer alan G. Sacerdoti Mariani, A. Repose ve M. Patrono'nun tercümeleri de bunlar arasındadır.

ve bunun mücadelesini enerjik bir biçimde vermiştir. Amerikan ulusu hakkında «aynı ataların soyu, aynı dili konuşup aynı dinsel inanca sahip, davranış biçimi ve adetleri birbirine çok benzeyen, ortak düşünme silah gücü ile, uzun ve kanlı bir savaşta omuz omuza çarpışarak genel özgürlük ve bağımsızlığını soylu bir biçimde kuran» tanımlaması ona aittir. Bu cümleler okunduğunda hemen derinlemesine dini bütün, asıl inanılan ve duyulan dinin özünü oluşturan vicdan özgürlüğü ülküsüne sıkı sıkıya bağlı başka bir düşünürün dizeleri hatıra gelmektedir ki o da bizim (İtalyanların) Alessandro Manzoni'mizdir.

İkinci yazar ise, o zamanlar kırkının biraz altında olan ve bölgesinin çiftçi ailelerinin tipik bir temsilcisi olan James Madison'dur. Madison, federalizm ideolojisine, her politik sürecin içinde diyalektik bir gereksinimin mutlaka bulunduğu kabul edilmesine ilişkin parlamentoda geçirmiş olduğu uzun deneyimin katkısını getiren kimse olmuştur. Bu katkıların önemli unsuru, demokratik hükümet düzeninde sosyal güçlerin birlikte hareket etmelerini sağlayan ve bunun koşulunu oluşturan, birlik idealine bağlı bastırılmaz bir arzu karşısında başkasının davranışlarına göre de hareket etme gelmektedir. «*The Federalist*»in kaleme alınışında, hakları en az çoğunluktakiler kadar kutsal sayılmak gereken azınlıkların korunması kuramı ve genelde birbirine karşıt çıkarlar arasında denge ve uzlaşma için gerekli olan aydın «gusto»su ya da «tat»ı Madison'a borçlu olunan bir husustur. Federal sistemde bir gereksinim olan yetkileri sınırlı bir hükümete övgüsü de zaten bundan kaynaklanmaktadır. Sonuçta, pek de düz sayılmayan ve Tocqueville'in dediğini tekrarlayacak olursak engebeli bir politik zeminde birbiri karşıtı tepkilere oyunundan çıkan işlevselliğe ilişkin basiretli düşünce de hep Madison'un eseridir.

Kesinlikle kendisine aidiyeti belli olan denemelerden birinden şu parçayı buraya aktarmakta yarar vardır: «hasbel kader cerbezeli bir kimsenin başa geçmesi, kendi Devleti içinde bir kıvılcım gibi ateşin canlanmasını sağlayabilir ama bütün Devletlerin genelinde böyle bir canlanmanın yayılmasını sağlamaya yeterli olamaz. Dinsel bir mezhep, Konfederasyonun herhangi bir yerinde yozlaşarak politik bir hizipleşmeye neden olabilir, ama Devletin bütününde her tarafa yayılmış bulunan diğer mezheplerin çeşitliliği bu tür bir tehlikeye karşı ulusal sağduyu ve basireti güvence altına alabilecektir. Bir kâğıt para tutkusu, borçların silinmesi ya da mülkiyetin eşit bölünmesi tutkusu belli bir Devlette zararlı etkisini gösterebilirse de bütün Birliği etkilemesi, etkileyebilmesi çok daha zordur...» İşte bunlar, görüldüğü gibi ufak çı-

kar hesaplarına karşı ve onların üstünde genel yararı güvence altına almada federal sisteme methiyeler düzülmesinde bugün bile güncel olan esin kaynaklarıdır.

Nihayet sonuncusu, Alexander Hamilton, henüz otuzunu yeni aşmış olduğundan aralarında en genci, gayrimeşru bir ilişkinin ürünü olması nedeniyle doğuşundan başlayan ekonomik zorluk ve sosyal sorunların güçlü karakterini ve tutkularının ateşini erkekçe terbiye ettiği bir yeni göçmen idi. Bu tutkular arasında en önemlisi, benzeri durumlarda da olduğu gibi sosyal yaşamda kendisini kabul ettirmek arzusuuydu. Deha derecesinde bir zekayla bütünleşen bu karakter ve tutkular onu federalist üçlünün kuşkusuz en önde gelen kişisi yapmıştı. Öyle ki daha sonraki yıllarda Madison ile arasındaki ayrılık ve mücadelede üstün gelen kendisi olarak Başkanlığa kadar ulaştı. Siyasal dürtü, çeşitli çıkarları sezinleme ve birbirine bağlama yeteneği ile politik eylem amacının birleşmesi, onun anlayışını «The Federalist»in sayfalarına, bir benzetme yapma gerekirse en güçlü tadı veren bir baharat gibi katmıştır. Eserin genel yapısını ilk denemede belirleyen olduğu gibi, orada savunulan ve Birleşik Devletlerin modeli olarak sunulan federalizm kavramının ana hatlarını çizen de o olmuştur.

Federal bir Anayasada yargıçların yerine ilişkin kuram gibi yenilik ve sistemin siyasal somutluğunu güvence altına alan kaynak ve buluşlar da hep Hamilton'un eseridir. Bu kuramın anlamı, federal bir Devletin, egemeni olarak, geleneksel demokratik formül uyarınca ulusu değil de, zamanımızda Lord Lindsay'ın da kanıtladığı gibi¹ Anayasanın kendisini kabul etmek gelmektedir.

Anayasanın en yüce yorumlayıcısı yargı gücü böylece gerek yasma ve gerekse yürütme üstünde bir yere oturtulmuş oluyordu. Amerika Birleşik Devletlerinin anayasal tarihinde aynen gerçekleştiği gibi, bu konuda da Hamilton'un önerdiği değiştirilemezlik ve kalıcılığın en önemli güvencesini oluşturan hayat boyu görev başında bir yargıçlar topluluğu, siyasal bir organizmanın yaşam sürecinde ezeli güçlerin çelişkisinde hakem durumunda bulunmuş ve tutuculukla devrimciliği dengelemiştir. Amerikan federalizminin teoride ve uygulamada bu yönünü anlatmanın yeri burası değildir. Yalnız bu noktada bundan hem

1) Lord Lindsay of Birker'in bu kuramına ilişkin olarak, V. Frosini, Costituzione e società, Milano, 1977, pp. 117-118 ve La ragione dello Stato, Giuffré, Milano 1976 isimli yayınlara bakılabilir.

söz etmek, hem de bu deneyimin Amerika Birleşik Devletleri dışında ve bir çeyrek yüzyıldan beri İtalya tarihinde de çok önemli bir yeri olduğuna dikkatleri çekmek gerekir.

Değerli bir eserinde Aldo Garoscio «*The Federalist*» yazarlarının siyasal düşüncesi'ni incelemiştir. Fakat bu sentetik olmaktan çok analitik bir inceleme niteliği taşıdığından, yazar «*The Federalist*»in birliği üzerinde ısrarla duracağına, ortak bir unsur olarak kendilerini «entellektüel bir coşku» içinde bulduğu «*The Federalist*» yazarlarını aralarında ayırmayı amaç edinmiştir. Birden fazla kimsenin işbirliğinin ürünü olan hukuksal nitelikli belgeleri incelerken yapıldığı gibi bu durum yazarların oluşumunu kişisel plân ya da anda değil nesnel anında yakalamaktır diye bir gözlemde bulunulabilir, çünkü böyle bir durum hukuk biliminin ortak bir eserinde sözkonusu olur. Günümüzde «*The Federalist*» pekâla çağdaş federal düşüncenin soyluluğunu gösteren orijinal bir patent gibi düşünülebileceğinden, gerek düşün gerekse eylem alanında Avrupanın en büyükleri arasında sayılan Carlo Cattaneo'dan Carlo Sforza'ya kadar birçoğunun vatanında (İtalya) özel bir ilgi çekmeğe değer bir eserdir.

Eğer «*The Federalist*» yazarları sosyal oluşum içinde devrimci politik sınıfın temsilcileri olarak ele alınmazlarsa onların tarihsel önemini yeterince değerlendirebilmek mümkün olamaz. Amerikan tarih bilimi, Amerika Birleşik Devletlerinin doğuşuna götüren tarihsel sürece çeşitli sosyal grupların katkısını her zaman göz önünde bulundurmıştır³. Fakat bu alanda en önemli aşama, bundan yirmi yıl kadar önce elektronik gereçler kullanılarak araştırma sisteminin otomatikleştirilmesi sonucu olmuştur. Enformatik yöntemlerden yararlanılması, aynı zamanda çok geniş ve ayrıntılı bir analizi olası kılmış, tarihçilerin elindeki bulguların bilinmesi ile, yönetici sınıfına mensup olanların ve özellikle 1780 ile 1788 arasında Yasama meclislerini oluşturanların sosyal koşullarını belirleyebilme mümkün olmuştur. Bu yeni tarihsel araştırma teknolojisini, bu yeni araştırma araçları ile, Sir Lewis Namier'in Britanya Parlamentosu tarihi üzerine incelemelerinde ortaya attığı ve uyguladığı yönteme uyarlama ve uygulamanın başarısı Jackson Turner Main'e aittir. Bu yazar önce *The Social Structures of Revolutionary America*'yı (Princeton University Press) 1965 te, daha sonra da 1967 de oluşumu

3) 1965 e kadar gelen eleştirisel yayınların listesi için N. Matteucci, C.H. Mc Ilwain e la storiografia sulla rivoluzione americana, Il Mulino, Bologna, 1965 e bakılabilir.

bakımından *The Upper House in the Revolutionary Era* (Madison, Wisconsin) ve 1970 te de *Lower Houses*'ı yayınlamıştır. Bu özgül katkılardan özellikle sonuncusuna burada özel olarak yollama yapılacaktır⁴.

Nitekim, bu son eserinde Main, yedi Devletin Yasama Meclisi üyelerini oluşturan 1504 kişiye ilişkin verileri elektronik yöntemle çapraz bir analize tabi tutarak bundan çıkardığı sonuçları 15 istatistik tablo halinde ve özet olarak açıklamaktadır. Bu 15 tablo, a) Oturulan yer, b) uğraş konusu, c) ekonomik durum, d) daha önceki politik deneyimler, e) nerede askerlik yapmış olduğu, f) öğrenim durumu, g) hangi dinsel inançta olduğu, h) entellektüel ilgi alanı, i) kozmopolit ya da yöresel bir muhite mi mensup olduğu, j) atalarının mesleği, k) atalarının ekonomik durumu, l) sosyal kökeni, m) sebat derecesi, n) ulusal köken ve doğum yeri ve o) hangi yaşta seçilmiş olduğuna ilişkin bulunmaktadır.

Tarih alanında nitel değil de nicel bir araştırma yapılmak istendiğinde genellikle hatırlamak gerektiği gibi, bu konuda yönetilmiş bulunan eleştirileri de⁵ göz önünde tutmak koşuluyla, bu istatistik tabloların incelenmesi bizi, yine de, tarihçilerin dikkatini daha önceden üzerinde toplamış bulunan, Amerikan devriminin sosyal özelliklerini belgeleyen ve pekiştiren bir sonuca ulaştırmaktadır. Nitekim Main'e göre, işlenen verilerin biraraya getirilmesi ve karşılaştırmalı analizinden, meslek sahipleri ve tüccarlardan oluşan sosyal grupların toprak sahiplerine oranla çok daha fazla temsil edilmiş oldukları sonucu ortaya çıkmaktadır. Fakat asıl en çarpıcı olanı ve kendisinin de vurguladığı özellik, Meclislerde temsil edilen mesleklerin çeşitliği ile küçük toprak sahipleri, zanaatkârlar ve yazarın «middling sort» adını verdiği orta sınıf mensuplarının da büyük çapta temsil ediliyor olmasıdır. Yasakoyucuların yüzde ellisi zamanın bin dolarından daha az değerinde bir toprak parçasına sahip olup en az gelir kuşağından sayılabilecek kimselerdi ve bunlar arasında da küçük tarım toprağı sahiplerinin temsilcileri Meclislerin yüzde 32,7 sini oluşturmaktaydı.

4) J.T. Main, *The Composition of American State Legislatures, 1780-1788*, in *Representative Institutions in Theory and Practice*, Studies presented to the International Commission for the History of Representative and Parliamentary Institutions, XXXIX, Les éditions de La Librairie Encyclopédique, Bruxelles 1970, pp. 179-194.

5) M.G. Kammen, *Quantification and the study of Political Elites in Colonial America: A Comment*, in *Representative Institutions cit.*, p. 195-206.

Bu bakımdan da, gelmiş buldukları ülkeden kopuş kuşkusuz ağır bir kollektif «trauma/darbe» olsa bile, ortak bilinçte buna rağmen en kısa zamanda derin bir kök salmayı başaran gerçek bir ulusal devrim olmuştur. Dolayısıyla bu konuda yazılmış bulunan son bir eserde Edward Countryman'ın⁶ sezindiği temel anlayış, yani Amerikan devriminin «generazionale/kuşaklararası» olduğu duraksamadan kabul edilebilir. Nitekim Main tarafından hazırlanan tablolara baktığımızda Meclis üyelerinin % 40'ının yirmi (% 13,3) ve otuz yaş (% 26,6) grubundan oluştuğu, 40 yaş grubunun toplamın sadece üçte birini oluşturduğu ve geri kalanın da daha yaşlılar olduğunu görmekteyiz.

Daha önce de değinildiği gibi makalelerin yazıldığı tarihte yani 1787'de «The Federalist»'in yazarlarından Hamilton otuz, Medison otuzaltı ve Jay de kırkiki yaşındaydılar. Daha genç kuşağın Britanya tarafından girişilen bastırma teşebbüsleri karşısında daha büyük bir tahammülsüzlük duyması anlaşılabilir bir husustur. Genç kuşak diğerlerine oranla Monarşiye sadakat ve ona ait olma geleneğinden kopuş olgusunun yarattığı duygu karşısında daha az duyarlı olduğundan, bir öncekinden amaç ve motivasyon bakımından bu denli farklı yeni bir siyasal ideale kendini hayret verici bir hızla uydurmasını bilmıştır. Bir kralın yerini cumhuriyet; yönetimi Londradaki Parlemantoda yoğunlaşan bir imparatorluğun yerini herbirinin kendi yasama organı bulunan özgür Devletlerden oluşan bir federasyon, egemen ve buyurgan bir aristokrasinin yerini de hızlı ve gürültülü bir yayılma halindeki yeni bir sosyal sınıf alıyordu.

«The Federalist», Siyasal bilimler tarihine gerek teori gerekse Kurumlar alanında evrensel değerinde yenileştirici bir katkı oluşturan, ideolojik kapsamı ve önerilen siyasal mimarisi nedeniyle yeni Amerikan ulusunun ideal sınırlarını da çizmiş olmaktadır. Nitekim bu eserin sistematik bütünlüğü sadece yazarlarının politik nitelikleri ve moral çıkarlarının birbiriyle birleşmesi yani sübjektiflik anında değil fakat özellikle nesnellik anında da, yani bu düşün ürününün metninde ve temsil ettiği yeni sosyal gereklerin anlamı bağlamında da kendisini göstermektedir. Bu eserin orijinalliği ve tarihsel açıdan bir örnek teşkil etmesi, kendisiyle çağdaş bir başka eserle, 1788 Temmuzunda yazarının ölmesi üzerine yarım kalan Gastano Filangieri'nin (İtalyan) «La scienza della le-

6) E. Countryman, The American Revolution, Hill and Wang, New York 1985; 246-274 üncü sayfalar arasında Amerikan tarihine ilişkin 1965'ten 1985'e kadar yayınlanmış bulunan titiz bir bibliyografyayı da içermektedir.

gislazione/Yasama Bilimi» ile karşılaştırıldığında tam olarak anlaşılabilir.

Benjamin Franklin ile yazışmakta olan Filangieri, 2 Aralık 1782 tarihli bir mektubunda yazdığı gibi yeni cumhuriyet anayasasının yaratılması çalışmalarına katılmak üzere Amerikaya yerleşmek istemekteydi⁷. Filangieri'nin değerli eseri, zamanında bir siyasal bilimsel basvayı olarak nitelenen cömert bir reformcu ütopyanın ifadesiydi. Fakat bu eserde, politik tasarımın gerçekleşebilme savına ilişkin olarak Amerikan devriminin yaratıcıları tarafından yaşanmış bulunan deneyime çağrışım yapılmakta ve Pennsylvania'dan «kahramanlar vatani, özgürlükler yuvası ve evrenin gururu şeklinde söz edilmektedir.

Filangieri'ye göre, William Penn «yasamanın ulu konusunun özel çıkarlarla kamu yararını birleştirme özgür hükümetlerde bu işin üstesinden gelebilmenin tek aracının da görevlerin dağıtılması yetkisini ulusa verme olduğunu görmüştü. O bunu yaptı, amacına ulaştı ve böylece de bugün tüm dünyanın bakışlarını kendi üzerine toplamış bulunan bir cumhuriyetin temellerini atmış oldu.»

İtalya ise tüm ulusun katılımı ile 2 Haziran 1946 tarihinde cumhuriyeti kurma ve daha sonra da demokratik bir Anayasa ilan etmeye ulaşmadan önce çalkantılı politik yaşamında daha koşacak çok uzun yolu olan bir ülkeydi. İşte öyle bir zamanda Okyanusun öbür yakasında yeni topraklar üzerinde yeni ufukların açılması şeklinde gerçekleşen bu politik ve sosyal yaratıcılık anına Filangieri coşkulu bir bakışla ve özlemle bakmaktaydı. O yeni doğmakta olan toplum Filangieri'nin yeni bir politik ve hukuksal gerçeğe ilişkin yapıcı tasarımı olan bu uygulamalı yasama bilimini «*The Federalist*»in sayfalarından almaktaydı.

7) G. Filangieri, La scienza della legislazione, sunuş V. Frosini, Istituto Poligrafico dello Stato, voll. 2, Roma 1984, Filangieri ile ilişki kurma konusunda dikkatleri çeken G. Torlontano, La rappresentanza politica in America dalla esperienza coloniale al Federalist, in La rappresentanza nelle istituzioni e nelle dottrine politiche, hazırlayan C. Carini, Studies presented to the I.C.H.R.P.I., cit., vol. LXXI, Centro Editoriale Toscano, Firenze 1986 dizisinde.